[א] מנה מאתן וארבעין הוו אלא שמע מינה תלת ש"מ מנה של קדש כפול היה ושמע מינה [א] מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות ושמע מינה [ב] שתותא מלבר רב פפא בר שמואל תקין כיילא בר תלתא קפיזי אמרו ליה והא אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות אמר להו אנא כיילא חדתא תקיני שדריה לפומבדיתא ולא קבלוה שדריה לפאפוניא וקבלוה וקרו ליה [ג] רוז פפא (סימן אוצרי פירות אין אוצרין ואין מוציאין ואין משתכרין פעמים בביצים מתריעין ולא מוציאין) תנו רבנן [ג][ד] אוצרי פירות ומלוי ברבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים עליהן הכתוב אומר [1] לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה וכתיב [2] נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם אוצרי פירות כגון מאן אמר ר' יוחנן כגון [ד] שבתי אצר פירות אבוה דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חרפא כתרעא חרפא שמואל בריה משהי לפירי ומזבין להו בתרעא אפלא כתרעא חרפא שלחו מתם טבא דאבא מדברא מ"ט תרעא דרווח רווח אמר רב [ה] עושה אדם את קבו אוצר תניא נמי הכי [ה] אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנין וסלתות אבל תבלין כמון ופלפלין מותר [ו] במה דברים אמורים בלוקח מן השוק אבל במכנים משלו מותר [ז] ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל ג' שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית [ח] ובשני בצורת אפי' קב חרובין לא יאצור מפני שמכנים מארה בשערים אמר ליה רבי יוסי בר' חנינא לפוגא שמעיה פוק אצר לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ת"ר [ט] אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ר' יהודה בן בתירא מתיר ביין מפני שממעט את התיפלה וכשם שאין מוציאין מארץ ישראל לחו"ל [י] כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא ורבי מתיר

מהיפרכיא

כך אין מוציאין לסוריא. פי' הקונטרס משום דקסבר כבוש יחיד לא שמיה כבוש ואע"ג דלמאן דאמר שמיה כבוש מלינו שהחמירו בארץ ישראל יותר מבסוריא כדאמרינן בפ"ק דגיטין (דף ח. ושם) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ אף על גב דקסבר שמיה כבוש כדמוכח התם מכל מקום נראה לרשב"א כפירוש הקונטרס מדקאמר כשם שאין מוציאין לחוצה לארץ כך אין כו' משמע דסבר דלאו שמיה כבוש מדמשווה אותה לחוצה לארץ וטעמא דלא שמיה כבוש כדיליף בספרי בסוף פרשת והיה עקב כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' ויליף התם דלוקא מה שיכבשו בחוצה לארץ אחר שיכבשו כל ארץ ישראל לכם יהיה ודוד לא עשה על פי ב"ד אלא מדעתו וכבש ארם נהרים וארם צובה עד שלא כבש כל ארץ ישראל ולכך קרי ליה כבוש יחיד לפי שמדעתו עשה: **לסוריא.** סוריא היא ארם צובה וארם נהרים ועל שם סוריא קרי ללשון ארמי סורסי כדאמרינן (בראשית רבה פ' עד) אל תהי לשון סורסי קל בעיניך שהרי בתורה ובנביאים ובכתובים חלק לו כבוד בתורה דכתיב יגר שהדותא ובנביאים דכתיב כדנה תאמרון להון ובכתובים דניאל ועזרא אלמא סורסי היינו ארמי דלבן מארם נהרים היה ודניאל נמי לשון ארמי הוא כדכתיב וידברו הכשדים למלך ארמית וא"ת דבסוף מרובה (ב"ק דף פג.) תניא בארץ ישראל לשון סורסי למה אלא או לשון הקודש או לשון יונית ואמר[ל] רב יוסף בבבל לשון ארמי למה אלא או לשון הקודש [ה] או לשון פורסי משמע דלשון סורסי לחוד ולשון ארמי לחוד ואומר ר"ת דלשון אחד הוא אלא שמתחלק לכמה ענינים כעין לעז שמשתנה בכמה מדינות ותדע דאונקלוס תירגם עד הגל סהיד דגורא ולבן קרא לו יגר שהדותא[ו]:

חד

מנה מאתן וארבעין הוו. בתמיה וכי הוי המנה ששים שקלים דהיינו מאתן וארבעין דינר שהשקל ד' דינר והא קי"ל מנה כ"ה סלעים דהיינו מאה זוזי כדאמרינן (כתובות דף י.) לבתולה מאתים ולאלמנה מנה: **כפול.** חמשים שקלים וחמשה שקלים המיותרין הן תוספת שתות שהוסיפו על מנה של חול חמשה סלעים על כ"ה דהיינו ל' סלעים וכשאתה כופל את של קודש הוי ששים שקלים: **ושמע מינה מוסיפין על המדות.** ועל המטבעות וליכא איסורא משום רווחא דתגר דלא מרויח מידי דאקראי בעלמא הוא שלא ישמע התגר וכמידי דלא שכיח לא חשו שהרי הכל ידעו שהוסיפו שתות ולא יבאו לטעות ומיהו אין מוסיפין יותר משתות דאיכא פסידא דתגר והכתוב לא התיר. והאי ואין מוסיפין פי' בעלמא ואינו מחשבון שמע מינה תלת אלא פירוש הוא דאע"ג דש"מ דמוסיפין אסור להוסיף יותר משתות כדמפרש לקמיה דהאי תוספת שתותא מלבר הוא על חמשה שקלים הוסיפו שם[ז] מעלמא כגון על נ' שקלים דהיינו ה' פעמים עשרה הוסיפו עוד עשרה והיו ששים אבל שתותא מלגיו זהו שתחלוק את החמשים בששה חלקים ומגיע לכל חלק שמנה שקלים ודינר (א) הוסיף אחד מששה חלקים שבתוך הנ' על החמשים והוי נ"ח סלעים ודינר (ב): **וש"מ שתותא מלבר.** מוסיפין וכל שכן פחות ובלבד שישברו מדות הראשונות אבל טפי אין מוסיפין משום פסידא דתגר: **כיילא.** מדה: **תלתא קפיזי.** ט' לוגין דקפיזא הוא קב חסר לוג דהיינו ג' לוגין כדאמר במסכת שבת (דף קנ.) דחק קפיזא בקבא: [ח] **יתר משתות.** וזה נוסף על חצי תרקב שליש דחצי תרקב היינו קב וחצי שהן ו' לוגין. ואית דמפרשי קפיזא לוג תלתא קפיזי ג' לוגין דהוה ליה תוספת שליש על חצי קב דלעיל דהיינו שני לוגין: **והאמר שמואל כו'.** ה"נ הוה מצי לאקשויי והא אתי למיטעי בקב שהוא יתר רביע ולישנא קמא נמי הא אתי למיטעי בתרקב דהוי י"ב לוגין וטעי איניש בריבעא אלא משום דאמר שמואל בהדיא קפריך מינה אבל ההיא פירכא מכללא דברייתא שמעינן לה: **אנא כיילא חדתא מתקנינא.** שאין בעיר הזאת מדה אחרת דליהוי תוספת ולא יבא לידי הפסד תגר וגם לא לטעות בריבעא שאין בעיר הזאת לא חצי תרקב דליהוי מוסף עליו שליש ולא תרקב דליהוי פחות רביע דליתי למיטעי (כן נראה בעיני): **ולא קבלוה.** אע"פ שאין בעיר הזאת תרקב וחצי תרקב: **רוז פפא.** (ג) לשון מדה הוא בלותו המלכות. ואית דגרס רז פפא כלומר עצת רב פפא ולא נהירא דאינו לשון גמרא: **אוצרי פירות.** שקונין בשוק לאצרם למכור ביוקר וגורמין שמתייקר השער ואיכא הפסד עניים. ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי: **מפקיעי שערים.** מוסיפין על השער: **מתי יעבור החדש ונשבירה שבר.** כלומר נמכור ביוקר לסוף חדש אחר ימות הגורן והיינו מפקיעי שערים דלחדש לא מיקרי אוצרי פירות: **והשבת ונפתחה בר.** כלומר מתי תגיע שנת השמטה ונפתחה אוצרות בר והיינו אוצרי פירות: **להקטין.** היינו מקטיני איפה: **להגדיל שקל.** נ"ל דהיינו מלוה ברבית שמגדיל שקלו ע"י הלואת רבית דאי משום להגדיל שקל ממש ממקטיני איפה שמעת לה וממאזני מרמה שמעת נמי אונאת משקלות: **וכתיב.** בתריה נשבע ה' בגאון יעקב וגו': **כגון שבתי אוצר פירי.** כדי למכור לעניים ביוקר אבל כגון דאצר פירי בשעת הזול ומוכרן בזול לעניים בשעת היוקר כדלקמן אע"פ שגורם יוקר השער מותר: **בתרעא חרפא.** בשער המוקדם דהיינו בשעת הגורן: **כי חרפא.** בזול כדי שימכרו גם הכל ויזדלזל השער כל השנה: **שמואל.** [ט] מאצר הוא לפירי של שדותיו ומזבין להו בתרעא אפלא בעת היוקר כדתרעא חרפא בשעת הזול. ומיהו מן השוק לא הוה מאצר בשעת הגורן דמ"מ מוקיר השער קצת ויצא שכרו בהפסדו כן נראה בעיני ומיהו איסור ממש ליכא: **טבא דאבא מדברא.** טובים מעשה האב ממעשה הבן שהאב גורם מתחלה שלא יוקר השער דכיון דרווח והוזל השער רווח עוד כל השנה אבל משהוקר השער אינו יכול להזדלזל מהרה: **את קבו.** מה שמלקט משדותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו מעט שנתן לו הקב"ה ואין איסור אלא שלא יקח מן השוק ע"מ לאצור ומיהו לפרנסת ביתו יכול לקנות אם אין לו משדותיו: [י] **ולא יכנים משלו.** ומיהו ישייר לעצמו כדי הוצאתו לשנה: **לאצור פירות.** ג' שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו בשביעית ובשמינית ברעב דהא מפירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה: **לפוגא פוק אצר כו'.** ובארץ ישראל היה וסבירא ליה קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכמאן דאמר במגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית: **מפני שממעט כו'.** דנכנס יין יצא סוד: **לסוריא.** דכבוש יחיד לא שמיה כבוש:

מהיפרכיא

עין משפט נר מצוה

קמו א ב מיי' פי"ח מהל' גניבה הל' יז סמג לאוין קנג ועשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טו:

קמז ג מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ו סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כה:

קמח ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף כד:

קמט ה מיי' שם טוש"ע שם וסעיף כ:

קנ ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כד:

קנא ז מיי' שם הל' ו:

קנב ח מיי' שם ופמג שם טוש"ע שם סעיף כד:

קנג ט י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף טו:

רבינו גרשום

ש"מ דמנה של קדש יש בו כפלים משל חולין. והואיל דאמרת דכפול הוא נמצא שאותן מ' הן יותר מן הכפילה. וש"מ דאותן ארבעין היינו תוספת שהוסיפו על המנה מ' היינו שתות על מאתן שלכל חמשים הוסיף עשר דהיינו שתות היינו מ' למאתן. וש"מ דשתות דמוסיפין מלבר ולא מלגיו. דעל חמשים מוסיפין י' ולא שתות החמשים. שאינו עולה אלא לח' דינר וב' שתות דינר: תקין כיילא בר ג' קפיזי. שהיתה מחזקת ג' רביעיות דהיינו ג' לוג: והאמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות. ומר תקין דלא כהלכתא שלישית משום דאמרי' לעיל אבל הוא עושה סאה וכו'. ותצי קב ב' רביעיות ונמצא שמוסיף השליש על המדה מבדרכה: אמר להו. אנא לא אתינא לסתורי מלתא דשמואל כלל דלאו משום תוספת עבידנא אלא כיילא חדתא מתקינא שמחזקת כך: רוז פפא. כלומר (א) מדת רב פפא שחישב ברזי לבו. ואיכא דאמרי למדה היו קורין בלישנהון רוז: אוצרי פירות. כדי למוכרן ביוקר לאחר זמן: ומפקיעי שערים. שמוסיפין על השער: שבתי אוצר פירות. זה היתה אומנתו: היה מזבין פירא בתרעא חרפא כחרפא. שהיה מוכר תבואתו בימות הקציר באותו שער שהיה הולך בתחלה ולא היה מאצרו: ושמואל היה מאצרן ומזבין להו בתרעא אפלא כחרפא. שהיה מוכרו בסוף שנה והיה מוכר בשער של אפלא בזול כחרפא כמו שהיה נמכר בשעת לקיטה: שלחו ליה דאבא טבא מברא. כלומר יותר חסידות היה עושה אבוה דשמואל שהיה מוכרן בחרפא כחרפא משמואל בריה דהוה מאצר ומזבן להו באפלא כחרפא: מ"ט. משום דתרעא כיון דרווח רווח. דאע"ג דשמואל מקיל השער ונותן עכשיו בזול אינו כלום שאחרים אינן מרויחין השער כבתחלה ולכך עושה אביו יפה מבנו שכשמכר בתחלה אביו בזול פתחו האחרים (ב) השער אחרפא בזול. אבל הבן אע"פ שמרויח הוא השער אחרים לא מרויחי: עושה אדם את קבו אוצר. כלומר מה שכונס משדהו רשאי לאצר אבל מה שלקח מן השוק לא: תניא נמי הכי. דאין אוצרין בלוקח מן השוק: מוצאי שביעית. עד דחצדי וודעי ודישאי להשתכר בשער: מפני שממעט את התיפלה. דע"י שכרות אתיא (ג) אתיפלות לשון: סוריא. משום דכיבוש יחיד היא שדוד כיבשה ולאו שמיה כיבוש: ורבי מתיר

(א) יב"ה בערוך ערך רז. (ב) נ"ל פתחו האחרים ג"כ למכור בתרעא חרפא כזול. (ג) נ"ל דע"י שכרות אתי לידי תיפלות.

מסורת הש"ס

(א) [מנחות עז. בכורות ה:], (ב) במס' יבמות עט. בתוס' ד"ה דוונגר גרס דון, (ג) [מס' ד"א פ"ב], (ד) [יומא פג. ע"ש רש"י], (ה) [תוספתא ע"ז פ"ב], (ו) [תוספתא שם ע"ש], (ז) [שבית רש"ם], (ח) [נ"ל אחר ד"ה והאמר], (ט) בכ"י מאצר, (י) [נ"ל לא יאצור לא יכנים וכו'], (כ) [נ"ל רבי יוסי אבל בסוטה תנן: אמר רב יוסף], (ל) [וע"ע תוס' ב"ק פג. ד"ה לשון].

תורה אור השלם

1 לֵאמֹר מָתַי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנַשְׁבִּירָה שֶּׁבֶר וְהַשַּׁבָּת וְנִפְתְּחָה בָּר לְהַקְטִין אֵיפָה וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וּלְעַוֵּת מֹאזְנֵי מִרְמָה: עמוס ח ה

2 נִשְׁבַּע יְיָ בִּגְאוֹן יַעֲקֹב אִם אֶשְׁכַּח לָנֶצַח כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: עמוס ח ז

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לסוריא כו' או לשון פורסי. בספינו הגירסא שם פרסי:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ושמע מינה וכו' שמנה שקלים ודינר ושליש דינר הוסיף אחד וכו': (ב) בא"ד ודינר ושליש דינר הס"ד: (ג) ד"ה רוז פפא לשון מדה. נ"ב וביבמות דף ע"ט ע"א בתוס' ד"ה דוונגר משמע לפירוש זה יש לגרוס דון פפא ע"ש סוף ע"ב מצאתי לקמן דף קכ"ב ע"א דכאן נכון ושם ביבמות הוא טעות:

מוסף רש"י

מנה מאתן וארבעין הוו. דהא פי' שלשין חשיב בקרא והפלגו ארבע זוזים נמצא מאתן וארבעים הוי, והאי קרא גבי מנה של קודש קאי ביחזקאל (מנחות עז. מכות"י). מנה של קדש כפול היה. דהוי ליה מאתן והנך ארבעים דטפי על מאתים תוספת הוא דהוסיפו שתות, דארבעים הוי שתות של מאתים (שם וכעי"ז בכורות ה:). מוסיפין על המדות. דהיינו מ' למאתים של קודש, דהותיה למנה של חול כי (מנחות עז.). ושמע מינה שתותא מלבר. שאחם מוסיפין השתי, דאי הוי שתות מלגיו לא היה צריך להוסיף ארבעים על מאתים (שם) שעל ה' פעמים ארבעים הכילו תמנן ארבעים פעם ששים, ולא אמרינן שיחלוק המאתים לשש חלקים, דהוי לכל חלק שלש ושלשים ושליש, ומאותן חלקים נוסיף את השתות על המנה, דהוה ליה שתות מלגאו, ומההוא קרא נפקא מדות ומטבע, דמנה הוי משקל וסלע הוי מטבע (שם מכות"י). שבתי אצר פירות. לפקיעי שערים (יומא פג.).